

ÅTGÄRDSPROGRAM

för bevarande av

LÖVGRODA

(Hyla arborea)

ÅTGÄRDSPROGRAM

för bevarande av

LÖVGRODA

(Hyla arborea)

HOTKATEGORI: MISSGYNNAD (NT)

Programmet har upprättats av
Per Edenhamn, Sveriges Lantbruksuniversitet
och

Per Sjögren-Gulve, Naturvårdsverket

Åtgärdsprogram nr 24

Gäller under tiden januari 2001 – december 2004

Omslagets framsida: Lövgroda i
reservatet Skoghejdan,
Baldringe, Skåne.

Baksida: Lekvatten för lövgroda
vid Brantevik, Skåne.

Beställningsadress
Naturvårdsverket
Kundtjänst
106 48 Stockholm
Tfn: 08-698 10 00
Fax: 08-698 15 15
E-post: kundtjanst@environ.se
Internet-hemsida: <http://www.environ.se>

ISBN 91-620-8049-0
© Naturvårdsverket

Omslagsfoton
Boris Berglund
Redigering och layout
Erland Ljungström/rätt sida
Tryck
TunaTryck, Eskilstuna 2001
Upplaga
400 ex

Innehåll

Fastställelse av åtgärdsprogram för lövgroda (<i>Hyla arborea</i>)	4
English summary	6
Utbredning och status	9
Ekologi och biologi	10
Orsaker till tillbakagång och hot	11
Mål	14
Vidtagna åtgärder	14
Tillämplig lagstiftning	16
Allmänna rekommendationer för arbete i lövgrodeområden	21
Behov av åtgärder	23
Behov av ny kunskap	26
Genomförande: Prioritering av åtgärder och resursbehov	27
Ekonomi	30
Omprovning av åtgärdsprogrammet	30
Litteratur	30
Bilagor	32–37
1. Utbredningskarta för lövgroda (<i>Hyla arborea</i>) år 2000	32
2. PM om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske	33

BESLUT
2001-05-08

Dnr 402-1413-98 NI

Per Sjögren-Gulve
Landmiljöenheten (NI)
Tel 08 - 698 1446
Fax 08 - 698 1042
per.sjogren-gulve@environ.se

Enligt sändlista

Fastställelse av åtgärdsprogram för lövgroda (*Hyla arborea*)

Naturvårdsverket beslutar att fastställa bifogade åtgärdsprogram för lövgroda (*Hyla arborea*). Programmet har upprättats av Per Edenhalm (SLU) och Per Sjögren-Gulve (Naturvårdsverket) och skall vara vägledande för insatserna för artens bevarande under åren 2000 – 2004, varefter programmet omprövas.

Naturvårdsverket har i flera sammanhang, bl.a. handlingsprogrammet "Hotade arter" (1990) och "Aktionsplan för biologisk mångfald" (1995) framhållit vikten av att utarbeta och genomföra åtgärdsprogram för hotade arter och biotoper. I ett sådant program ska bl.a. finnas en beskrivning av artens/biotopens status, utbredning, hotfaktorer, nödvändiga åtgärder för dess bevarande, bedömda kostnader, samt om möjligt även finansieringen.

Lövgrodan är den 24:e arten/biotopen för vilken Naturvårdsverket fastställer ett åtgärdsprogram. Huvudsyftet med programmet är att åtgärder såsom restaurering och skapande av småvatten samt återkommande inventeringar utförs för att långsiktigt bevara arten. Åtgärdena samordnas mellan olika intressenter, varigenom kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Skapandet och restaurering av småvatten gynnar även andra artgrupper i jordbrukslandskapet. Åtgärdsprogrammet har remissbehandlats där svar erhållits från fem kommuner, Skånes Naturvårdsförbund, Naturskyddsföreningen i Färs, Jordbruksverket, Länsstyrelsen i Skåne län, Sveriges Lantbruksuniversitet och ArtDatabanken.

I Skandinavien finns lövgrodan endast i Sverige och Danmark. Sverige hyser idag drygt 400 kända spelvatten, samtliga i Skåne. Sedan 1959 har arten förekommit vid totalt mer än 850 vatten, och även i Blekinge, medan uppgifter om tidigare förekomst i Småland, Öland och Gotland inte är verifierade. På grund av lövgrodans lokala utbredning och kraftiga populationsminskning under perioden 1960-1990 blev den i Sverige klassificerad som "Akut hotad" 1977 och "Sårbar" under 1990-talet. Arten hittades endast vid 180 vatten med ca 2500 spelande hannar 1989. Den starka populationsåterhämtningen sedan dess har gjort att arten år 2000 klassificerades som "Missgynnad" ("Near Threatened") enligt IUCNs nya kriterier. De åtgärder som vidtagits inom bevarandearbetet under 1990-talet har tillsammans med gynnsamma väderförhållanden möjliggjort återhämtningen och att arten lättare kunnat sprida sig till lokaler där den tidigare försvunnit.

Lövgrodan är för sin överlevnad beroende av permanenta småvatten, som saknar rovfisk och kräftor, där den kan reproducera sig. Betesdjur är viktiga för att motverka att dammarna växer igen och för att skapa varierad vegetation i de bryn- och

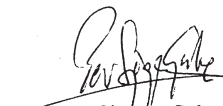
hagmarksmiljöer där lövgrodorna gärna vistas. Viktigt är också att lämplig somarmiljö finns nära och mellan lekvattnen, då grodorna vistas i lövverket av träd och buskar samt i högrötsvegetation och jagar insekter. Lövbärande träd och buskar som ger lä och inte skuggar lekvattnen skapar även ett varmt lokalklimat och underlättar grodornas förflyttning till lämpliga ställen i landskapet. Granplanteringar påverkar lövgrodan negativt genom skapandet av en skuggig och försurande miljö. Orsaken till artens tillbakagång var bl.a. utdikning eller igenfyllning av småvatten i landskapet, granplantering och inplantering av rovfisk och kräftor i lekvattnen. Den större kunskap som nu finns om artens miljökrav, samt om den varierade vegetations och småvattens betydelse för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet, ger idag goda förutsättningar för att ge lövgrodan en gynnsam bevarandestatus, vilket detta åtgärdsprogram avser att underlätta.

Lövgrodan är fridlyst i Sverige sedan 1985. Arten är upptagen på Bernkonventionens bilaga 2 över strikt skyddade arter, och i EU:s habitatdirektivs (92/43/EEG) bilaga 4 (djur- och växtarter av gemenskapsintresse som kräver noggrant skydd). Fastställandet av detta åtgärdsprogram är ett led i ambitionen att säkerställa överlevanden för lövgrodan och de andra skyddsvärda arter som förekommer i samma miljö. Det är Naturvårdsverkets förhoppning att programmet skall stimulera till fortsatt engagemang och konkreta åtgärder på regional och lokal nivå, så att lövgrodan på sikt kan återta det utbredningsområde i Sverige som den tidigare haft.

För Naturvårdsverket

Björn Risinger

Per Sjögren Gulve

Sändlista

Miljödepartementet
Jordbruksdepartementet
Skogsstyrelsen
Skogsvårdsstyrelsen i södra Götaland
Södra Skogsägarna
Länsstyrelserna i Skåne län (4 ex), Blekinge län (2 ex), Kalmar län och Gotlands län
Berörda kommuner
Skov- og Naturstyrelsen (Danmark)
ArtDatabanken
Naturhistoriska Riksmuseet
Svenska Naturskyddsföreningen
Svenska Jägarförbundet
WWF (2 ex)
Sveriges Herpetologiska Riksförening
Skånes Naturvårdsförbund
Naturskyddsföreningen i Färs
Per Edenhavn (2 ex), Claes Andrén (2 ex), Boris Berglund (2 ex), Ragnar Ejde, Ingemar Ahlén,
Kåre Fog (Danmark), Tove Hels (Danmark)

Kopia:

Gd-pärm, EU-pärm, NI, Nv, Nf, Nm, PSG, TL, MW, HB, LB

Action plan

for the conservation of

Tree Frog (*Hyla arborea*)

English summary

The tree frog (*Hyla arborea*) occurs in central and southern Europe, except for parts of the Iberian peninsula and southern France. From central Europe, its range extends east and southeast, and north as far as Lithuania, Denmark and southernmost Sweden (the province Scania; 56°N). Since 1959, the tree frog has been observed at more than 850 localities in Sweden, but due to habitat destruction and deterioration no more than 180 localities and ca. 2 500 calling males were recorded in 1989. Favourable weather and construction and restoration of ponds during the 1990s have made the tree frog recover in part – in year 2000, ca. 14 000 calling males were recorded at 410 Swedish localities. The species was classified as “Critically endangered” in 1977, “Vulnerable” in the 1990s, and due to its increase since, it is presently classified as “Near threatened” (Gärdenfors 2000).

The tree frog reproduces in permanent ponds, less than 1 ha in size and usually located in pastureland with deciduous trees. Breeding starts in the beginning of May and can, depending on the onset and weather, last until early July. Metamorphosis of larvae occurs from July until September. The post-breeding season is spent in the canopy, and in bushes and tall herbs, in pastures or edges of deciduous forest up to one or two km from the breeding pond, basking and feeding on insects. Grazed pastures offer varying vegetation and a favourable habitat for the tree frog – grazing also prevents breeding ponds from becoming overgrown. Thus, conservation-oriented agri-environmental schemes are important for habitat management. The species is vulnerable to draining and/or filling of ponds, introduction of predatory fish and crayfish, and has also been negatively affected by afforestation of pastures and meadows using spruce. The Swedish tree frogs have a low degree of

genetic variation in enzymes. Genetic differentiation from continental conspecifics has not been quantified.

Action plan objectives

The short-term objective is that viable metapopulations of the tree frog shall be maintained throughout its distribution in Scania, and that in total, the number of calling localities shall not be less than 410 (number based on the total census in 2000). The tree frog habitats are to be managed and/or protected to ensure tree frog viability.

The long-term objective is that through adequate management of ponds, pastureland and deciduous forests, the tree frog shall attain sufficient numbers to recolonise north-eastern Scania and part of the adjacent province Blekinge where it formerly occurred.

Planned actions

- Recurring censuses of the entire Swedish tree frog population will be carried out to monitor the species' status and response to conservation actions and other changes in the environment.
- Construction and/or restoration of ponds at appropriate locations will continue to provide for interconnected and viable populations at landscape and local levels, and for recolonisation of areas where extinction has occurred.
- Managers (e.g. within municipalities, county boards of government and forestry) and farmers will be informed about the action plan, the tree frog's ecology and habitat requirements, applicable legislation, and what considerations need to be taken to conserve the species.
- When funding is approved for habitat or pond restoration and management, it is recommended that contracts or agreements are signed that specify what is required to maintain the habitat/pond suitable for amphibians.
- Management plans for protected areas should, when revised, consider management and actions that can help increase the viability of the tree frog at local and landscape levels.

- The actions taken will be reviewed and evaluated on a yearly basis. In yr 2004–2005 the action plan will be evaluated and reconsidered.

Budget

The proposed budget for fully implementing the action plan during 2001–2004 amounts to 1 000 000 SEK (68 970 GBP). Funding of measures are also contributed by WWF-Sweden and, indirectly, by the EU agri-environmental programme (through the Scania County Government Board).

Utbredning och status

Lövgrodans svenska utbredning är idag begränsad till södra Skåne. De västligaste lokalerna finns sydost Sturups flygplats och utbredningen österut sträcker sig till Glimminge i söder och norrut till Olseröd (bilaga 1).

De västligaste populationerna gick tillbaka kraftigt från 1960-talet till slutet på 1980-talet och blev isolerade från huvudutbredningsområdet. Under perioden 1989 till 1992 inventerades hela lövgrodans utbredningsområde i Skåne av Boris Berglund, vilket har jämförts med den tidigare totalinventeringen 1982. Dessa inventeringar visar på betydande mellanårsvariation, som sannolikt beror på variation i klimatet och dess inverkan på ynglens utvecklingstid och överlevnad hos alla åldersklasser. Jämfört med 1982 års inventering hade den svenska lövgrodepopulationen minskat med ca 30% i 1989 års inventering. Fram till 1992 skedde dock en populationsuppgång till ca 6000 hanar fördelade på ca 260 lokaler. Det motsvarade en populationsökning på ca 70% jämfört med 1982.

På 1990-talet har lövgrodan generellt ökat kontinuerligt inom hela utbredningsområdet. I alla geografiska områden är ökningen likformig, utom längst i väster där den västra delpopulationen inom Svedala kommun är mer svårtolkad och lövgrodan varit avsevärt sparsammare 1989–1999. År 2000 noterades en kraftig ökning (Boris Berglund, pers. meddel.) och arten hittades igen i sydligaste delen av Häckebergaområdet (Lunds kommun) där den betraktats som försvunnen sedan mer än tio år. I östra Skåne har lövgrodan expanderat norrut och finns i sydligaste delen av Kristianstads kommun vid Olseröd.

Under år 2000 registrerades ca 410 utnyttjade lekvatten, varav 15–20% av det skånska lövgrodebeståndet idag utnyttjar restaurerade eller nyskapade småvatten. Idag uppskattas den adulta lövgrodepopulationen utgöras av minst 20 000 individer (B. Berglund, opubl. data).

Totalt sedan 1959 har lövgrodan förekommit vid ca 850–900 lekvatten (B. Berglund, opubl. data) och fanns i sydvästra och nordöstra Skåne under 1900-talets första hälft (Gislén & Kauri 1959, Sahlin 1976). Den har tidigare även funnits i Blekinge (Strömberg 1983), medan uppgifter om tidigare förekomst i Småland, Öland

och Gotland inte är verifierade. Den totala utbredningen omfattar i stort Europa, förutom de nordligaste delarna och Brittiska öarna, och dessutom västligaste Asien, österut till Kaspiska Havet.

Lövgrodan uppvisar en negativ populationsutveckling i större delen av nordvästra och centrala Europa. Kraftig tillbakagång har skett i Danmark, Tyskland, Holland och Belgien och arten är hotad i Luxemburg, Schweiz, Tjeckien och Slovakien (Corbett 1989). Internationellt är arten missgynnad (klass LR:nt; "Lower Risk : near threatened"; IUCN 1996) och finns i appendix II (".. strictly protected species of fauna for which capture, killing, exploitation and certain forms of intentional disturbance are prohibited.") i Bernkonventionen.

I Sverige är lövgrodan fridlyst sedan 1985. Den hotklassificerades som "Akut hotad" 1977 (Ahlén 1977), "Sårbar" 1996 (Ahlén & Tjernberg 1996) och blev år 2000 klassificerad som "Missgynnad" (NT; Gärdenfors 2000). I jämförelse med övriga Västeuropa har Sydsverige fortfarande en stor andel naturbetesmark, vilket ger bättre förutsättningar för livskraftiga populationer än i många andra delar av nordvästra Europa.

Ekologi och biologi

Som de flesta groddjur nyttjar lövgrodan både en land- och en vattenmiljö för sin livscykel. Parning, ägg- och yngelutveckling sker i vatten, medan födosök och övervintring sker på land. Reproduktion sker i fiskfria vatten med riklig vattenvegetation. Vattnen ska ha djupare partier så att uttorkningsrisken är liten.

Lövgrodan finns i det småbrutna landskapet, med en mosaik av åkermark, skog och betesmarker, medan den saknas i det rena åkerlandskapet. Landmiljön består huvudsakligen av betade marker, där högrötsvegetation, buskar och ädellövträd nyttjas för födosök och solning. Förekomst av betande djur på omgivande marker är positivt för reproduktionsframgången. Övervintring sker i marken. Sannolikt utnyttjas flera olika möjligheter att komma ner i marken såsom murkna stubbar, utmed rötter, i sorkgångar, stenrösen mm.

Leken börjar ofta i månadsskiftet april/maj och kan hålla på till i början av juli. Ynglen omvandlas till smågrodor från juli till september. Det är stor variation i fenologin mellan år och kalla somrar

ger en sen lek och en sen metamorfos, vilket troligen leder till sämre vinteröverlevnad för årsungarna. Övervintring sker ungefär från oktober till april.

Hanarna bildar köror i dammar och kärr för att locka till sig honor. Spelande hanar ligger i vattenytan i anslutning till vattenvegetation. Rommen läggs i små klumpar och fästs vid växternas undervattensdelar. Ynglen lever av alger och söker sig till solexponerade och andra varma delar av vattenvolymen. Sommarbiotoperna kan finnas upp till någon kilometer från lekvattnet. Både små och vuxna grodor jagar insekter i högrötsvegetation, buskar och träd.

Rörligheten är stor och hanar kan byta lekvatten under samma säsong och mellan säsonger. Individuella förflyttningar kan ske på upp till en och en halv kilometer. Koloniseringar av vakanta vatten har skett på avstånd upp till sex kilometer. Sammansättningen av mellanliggande biotoper har varierande betydelse för rörligheten. Etableringen lyckas bättre i vatten omgivna av naturbetesmarker. Lekvatten omgivna av andra lekvatten har större sannolikhet att behålla lövgrodot än isolerade vatten.

Dödligheten är störst under ägg- och yngelstadierna. Den mest betydelsefulla predatoren är fisk och fiskförekomst omöjliggör ofta reproduktion av lövgroda (Brönmark & Edenhamn 1994). Även kräftor, vatteninsekter och vattensalamandrar är viktiga predatorer på ägg och yngel. Snok kan ta bl.a. spelande hanar.

Orsaker till tillbakagång och hot

Förstörelse av småvatten

Många lekvatten har helt eller delvis förstörts genom igenfyllning och dumpning. Vatten har även torrlagts genom dikning eller täckdikning av omgivande marker. Igenväxning på grund av övergödning har lett till ökad uttorkningsrisk i flera vatten. Genom ökat medvetande hos markägare och allmänhet på senare år har hotet mot småvatten minskat. Under 1990-talet har ökande restaurering och nyanläggning av lämpliga småvatten även medfört att lövgrodan spridit sig och ökat. Biotopskyddet (7 kap. 11§ miljöbalken jämte 5–8§§ och bil.1–2 förordningen [1998:1252] om områdeskydd enligt miljöbalken) ger idag ett generellt skydd för denna biotop i jordbruksmark.

Omläggning av betesmark

Under 1960- och 1970-talen planterades gran i stor omfattning på f.d. naturbetesmarker och i f.d. lövskogar. Andra naturbetesmarker odlades upp. Detta har bidragit till att arten försvunnit i bl.a. Häckebergaområdet. Betet i naturbetesmarker har fått ekonomiskt stöd genom NOLA och Landskapsvårdsavtal under 1990-talets första hälft. Detta stöd har från 1995 ersatts med EUs miljöstöd till jordbruket. Vissa betesmarker riskerar dock att hamna utanför stödet, vilket i sin tur ökar risken för att hävden helt upphör och att lövgrodemiljön försämras.

Fisk

Fiskförekomst omöjliggör reproduktion för lövgrador. De flesta arter av fisk äter både ägg och yngel. Möjligen kan predationstrycket från småspigg vara så lågt att reproduktion lyckas. Därför bör inga tillstånd för utplantering av fisk ges i nyttjade eller potentiella grodvatten. Då utplantering av fisk troligen sker och har skett även utan tillstånd, bör information ges till markägare och allmänhet om de negativa effekterna av fiskutsättning i tidigare fiskfria vatten.

Kräftor

Kräftor äter ägg och yngel av de flesta groddjur (Axelsson m.fl. 1997). Effekten av kräftor på lövgrador under naturliga förhållanden är ej helt klarlagd (Lardner & Sidenmark 1996). Experiment har dock visat att lövgrodeyngel är mycket mer utsatta för predation om vattenvegetation saknas (Axelsson m.fl. 1997). Då kräftor är allätare kan deras betning leda till minskad vegetation och därmed ökad predationsrisk för ynglen. I dammar iordningställda för kräftutplantering genom utläggning av sten, tegelrör, m.m. tillsammans med höjning av vattenståndet, minskade mängden vattenvegetation. Till följd av dessa åtgärder har minskningar i lövgrodepopulationer observerats. Förekomst eller täthet av kräftor i dessa dammar är ej mätta. När vattenvegetation har återetablerat sig ökar antalet lövgrador igen. Eftersom det finns risk för kraftiga negativa effekter bör tillstånd till kräftutplantering i lövgrodevatten ej ges. Tillstånd bör ej heller beviljas i närheten av nu nyttjade lekvatten, då kräftor vid översvämning kan sprida sig.

Tamänder och gäss

Hållande av tamänder och gäss påverkar vattenkvaliteten negativt genom övergödning. Samma negativa påverkan kan fås genom utfodring och därmed ansamling av vilda änder. Änder och gäss kan också utgöra ett direkt hot mot groddrommen. De negativa effekterna är troligen beroende av tätheten på änder och gäss.

Övrig exploatering

Annan markexploatering, såsom anläggning av vägar och bebyggelse kan lokalt ha negativa effekter. Vid byggandet av Sturups flygplats fylldes ett stort antal lekvatten igen och landmiljön förstördes, vilket kraftigt bidragit till artens tillbakagång i den västra delen av utbredningsområdet.

Miljögifter

Groddjur, både ägg, yngel och adulter, är känsliga för miljögifter. En ökad försiktighet vid spridning och nya mindre miljögiftiga preparat har troligen minskat detta hot. På grund av ytavrinning till småvattnen vid regn så är dock väl tilltagna skydds-/kantzoner gentemot diken och småvatten nödvändiga.

Genetisk variation

De svenska lövgrodorna uppvisar mycket låg variationsgrad på enzym- och protein-nivå. Isolerade populationer har påvisats ha något sämre överlevnad i samband med kläckningen av rommen. Överlevnaden är dock så god att några akuta åtgärder ej krävs. Genom framtida populationstillväxt bör utbytet av individer mellan delpopulationer öka, och därmed minskar risken för inavel.

Fragmentering

Framtida lokala minskningar eller förändringar av utbredningen kan leda till ökad isolering av vissa delpopulationer, framför allt de västra. En sådan utveckling bör motverkas, då isolerade populationer riskerar att drabbas av inavel (se ovan) och slumpmässiga utdöenden eftersom de ofta är små. Även om lövgrodor har en god spridningsförmåga riskerar isolerade lokaler att ej återkoloniserar efter ett lokalt försvinnande.

Mål

Kortsiktigt mål

- Lövgrodan skall långsiktigt fortleva i livskraftiga populationer minst inom det utbredningsområde där den var aktiv vid inventeringen år 2000, då 410 vatten utnyttjades. Lekvatten, vandringsvägar, landmiljöer och övervintringsområden skall bevaras, skyddas och vårdas. Populationsstorleken skall vara så stor att arten även överlever perioder med låg överlevnad och dålig reproduktion, vilka kan förekomma inom ramen för naturliga populationsförändringar.

Långsiktigt mål

- I ett mer långsiktigt mål återtar arten sitt tidigare utbredningsområde i nordöstra Skåne och västligaste Blekinge. Detta långsiktiga mål uppnås i första hand genom att förbättra förutsättningarna för naturlig spridning och populationstillväxt genom biotopförbättrande åtgärder.

Vidtagna åtgärder

Restaurering och nyskapande av vatten

Det har restaurerats och grävts ca 100 småvatten för främst lövgroda, lökgroda och klockgroda i Skåne sedan 1989. Dessutom har två vatten rotenonbehandlats för att eliminera introducerad fisk. Många av vattnen har skapats genom att gamla dräneringar borttagits, t.ex. i Fredriksbergs naturreservat, där lövgroda och klockgroda ökat kraftigt. De flesta vattnen har skapats i Baldringeområdet. Högestads gods har t.ex. under de senaste två åren lagt igen gamla dräneringar i Fyledalsområdet och därmed skapat sju nya grodvatten fria från kräftor och fisk som lövgrodor koloniserat. Återskapande av vatten för lövgroda har även skett vid Stjärneholm i Skurups kommun 2000 under ledning av Boris Berglund.

Den observerade populationstillväxten är inte enbart ett resultat av restaurerade och nyskapade vatten. Samma utveckling har skett över hela utbredningsområdet, även i områden utan dessa åtgärder. De skapade eller restaurerade vattnen har dock samverkat med det gynnsamma vädret under 90-talet och klart bidragit till den stora ökningen. De har i ett längre perspektiv stor betydelse för lövgrodans fortlevnad, liksom motsvarande åtgärder i Danmark har haft. Restaurerade och nyskapade vatten har koloniserats av lövgroda, och även av andra småvattenberoende arter, och uppvisat god reproduktion. De har också en lång förväntad livslängd, eftersom de befinner sig i början på igenväxningssuccessionen.

Forskning och inventering

Hela den svenska utbredningen inventerades 1989–1992 av Boris Berglund, varvid antalet spelande hanar uppskattades och reproduktionsframgången kontrollerades. De redovisade utbredningsuppgifterna bygger på denna inventering. Inventeringen har tillsammans med studier av märkta individer legat till grund för analys av habitatval, spridningsförmåga och utdöenderisk (Edenhamn 1996). Resultaten har inarbetats i beskrivningen av artens biologi och under rubriken hot och ligger till grund för artfaktabladet i ”Artfakta” (Ahlén och Tjernberg, 1996). Uppföljande totalinventering av utbredningsområdet har gjorts under 1999–2000 (B. Berglund, opubl. data).

Åtgärdsprogram för lövgroda i Baldringe-Ållskogområdet

På uppdrag av Naturvårdsverket upprättades 1993 ett ”Åtgärdsprogram för lövgroda i Baldringe-Ållskogområdet”, omfattande utbredningsområdets centrala delar. Tillämpliga delar av detta program har inarbetats i det nu utarbetade åtgärdsprogrammet.

Skötselavtal och EUs miljöstöd

För många av naturbetesmarkerna tecknades tidigare skötselavtal (NOLA och landskapsvårdsavtal, LOLA). Dessa har ersatts av EUs miljöstöd till jordbruket med början 1995. Inom dåvarande Malmöhus län omfattade NOLA/LOLA-avtalen 64 av 175 lövgrodelokaler; 77% av lokalerna med NOLA/LOLA omfattades under

90-talet även av EUs miljöstud. Tre lokaler omfattades ej av NOLA/LOLA, men av EUs miljöstud. Då betesdriften och annan hävd idag till stor del styrs av miljöstud innebär frånfallet av stud en risk för en successiv minskning av arealen lämplig lövgrodemiljö. Det är också viktigt att hävden avpassas för lövgrodans och andra rödlistade arters behov. För lövgrodan har flera sommaruppehållsplatser och vandringsvägar påverkats negativt genom olämpliga skötselplaneringar, t.ex. kraftiga röjningar av födosöksmarker under djurens aktiva period (C. Persson, muntligen), vilket behöver undvikas (se vidare "Miljöstudet" under "Behov av åtgärder").

Skyddade områden

Två naturreservat (Skogshejdans naturreservat och Bäckhalladalens naturreservat) omfattar ett större antal lekvatten för lövgroda. Reservatbestämmelserna för Bäckhalladalen, men inte för Skogshejdans, tar specifikt upp lövgroda. Ett flertal andra skyddade områden omfattar något enstaka lekvatten eller gränisar mot kända lokaler och kan ha betydelse som lämplig landmiljö: Verkeånsreservatet, Vitemölla strandbackar, Stenshuvud nationalpark, Listarumsåsens naturreservat, Högestads mosse, Navröd, Klingavälsåns naturreservat, Häckeberga naturvårdsområde och naturreservatet Drakamöllan, Kumlan, Benestads backar, Sträntemölla samt Simris strandäng.

Delar av lövgrodans utbredning finns inom områden av riksintresse för naturvården. Följande områden omfattar delar av lövgrodans utbredningsområde (områdets kodnummer inom parentes): Verkeån, Ravlundafältet ned till Vitemölla (L:N39), Stenshuvud och Rörums södra å (L:N41), Kulturlandskapet norr om Lövestad (M:N24), Sjöbo Ora – Fyledalen (M:N39 samt L:N44a), Snogeholms – Skårbyområdet (M:N28), Klingavälsån (M:N30), Backlandskapet S om Romeleåsen (M:N33).

Tillämplig lagstiftning

Nedan följer en översiktlig lista på den viktigaste lagstiftning m.m. som reglerar verksamhet som kan påverka lövgrodepopulationer:

- 2 kapitlet i miljöbalken innehåller s.k. allmänna hänsynsregler som anger vad som gäller direkt för var och en som skall bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan medföra skada på miljön, bl.a. skall en sådan plats väljas som är lämplig med hänsyn till bevarandet av den biologiska mångfalden.
- 3 och 4 kapitlen i miljöbalken som innehåller bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden. Bestämmelserna skall användas vid beslut med avvägningar i olika markanvändningsfrågor, men innebär inget direkt skydd för de områden som utpekats enligt t.ex. 3 kap. 6§, andra stycket.
- 7 kapitlet miljöbalken som innehåller bestämmelser för skydd av områden, se särskilt 7 kap. 11§ om biotopskyddsområden och 7 kap. 12§ om djur- och växtskyddsområde. Se även 5–8 §§ och bilaga 1–2 förordningen (1998:1252) om områdeskydd enligt miljöbalken. Genom denna skyddas bl.a. småvatten och våtmarker i jordbruksmark. Av intresse är också Skogsstyrelsens allmänna råd till 7 kap. 11§ miljöbalken (SKSFS 2000:1).
- 7 kapitlet miljöbalken innehåller även bestämmelser om strandskydd (13–18 §§). I och med införandet av miljöbalken har växt- och djurlivet fått ett ökat skydd i strandskyddsbestämmelserna.
- 8 kapitlet miljöbalken, som innehåller bestämmelser till skydd för djur- och växtarter. Se även 1a§ artskyddsförordningen (1998:179) som innehåller bestämmelser om fridlysning av arter och Naturvårdsverkets föreskrifter om artskydd (NFS 1999:7, ändrad genom NFS 1999:12).
- 9 kapitlet miljöbalken och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd innehåller bestämmelser om olika typer av miljöfarlig verksamhet som kan påverka bl.a. vattenmiljön genom föroreningar.
- 11 kapitlet miljöbalken innehåller bestämmelser om vattenverksamhet, bl.a. markavvattning, dikning och bortledande av vatten i vattenområden. Se även 5§ samt bilaga i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.
- 12 kapitlet 6 § miljöbalken och förordningen 1998:904 om

täkter och anmälan för samråd innehåller bestämmelser om samrådsskyldighet för åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön och för s.k. samrådsområden.

- Skogsvårdslagen (1979:429) och skogsvårdsförordningen (1993:1096), Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (SKSFS 1998:5 och 1998:7) innehåller bestämmelser av intresse.
- Fiskelagen (1993:787) och förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen innehåller bl.a. bestämmelser om utplantering av fisk och kräftor, se 2 kap. 16§ i förordningen.

Verksamheter och åtgärder som skall prövas av länsstyrelsen

Följande verksamheter och åtgärder skall prövas av länsstyrelsen innan de utförs:

- fiskutplantering
- kräftutplantering
- verksamheter och åtgärder i småvatten, t.ex. dikning, schaktning eller fyllning
- markavvattning/dikning
- byggande, vägbyggen och annan exploatering
- viltvatten
- bevattning där vatten tas från lövgrodelokal (bortledande av vatten prövas av miljödomstol, markavvattning vanligen av länsstyrelsen)

Kommentarer

På grund av den kraftigt ökade dödlighet hos grodorna och deras avkomma som rovfisk och kräftor orsakar, ska sådana inte planteras ut i lövgrodevatten, ej heller i möjliga lekvatten i anslutning till kända lekvatten. I Skåne samförekommer lövgrodan under lektid ofta med andra mer hotade groddjur, men syns på grund av större

rörlighet kolonisera nya vatten snabbare. Frånvaro av rovfisk och kräftor gynnar samtliga hotade groddjur och underlättar återgång till gynnsam bevarandestatus.

Alla verksamheter eller åtgärder som förändrar småvatten skall prövas av länsstyrelsen. Det gäller såväl dikning och igenfyllning som uppdämning och urgrävning. Som framgår ovan finns mycket starka skäl att inte tillåta förändringar som försämrar vattentillgången i ett vatten, t.ex. igenfyllning och dikning. När tillstånd lämnas till åtgärder t.ex. restaurering, bör beaktas att större småvatten kan få ett sämre lokalklimat för grodor på grund av senare uppvärmning på våren.

Dikning inom ett område kan få effekter även för ej direkt påverkade vatten genom ändrad vattenföring och ändrade grundvattennivåer. Ett generellt förbud mot markavvattning gäller i hela södra Sverige (jfr 11 kap. 14§ miljöbalken och 5§ förordningen om vattenverksamhet) och skall fortsättningsvis således konsekvent tillämpas även inom lövgrodeområdena.

Andra typer av exploatering, såsom vägbyggnad, tätorter, sommarbyar, bör undvikas i lövgrodeområden. För denna typ av verksamheter skall om det behövs en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ingå som underlag i samrådshandlingarna (jfr 8§ förordningen om täkter och anmälan för samråd). Både risken för negativ påverkan på lekvatten och störning av potentiella vandringsvägar bör beaktas.

Om viltvatten anläggs i området, bör de ha grunda solexponerade delar, där ett bra lokalklimat kan erhållas. Rovfisk och kräftor bör inte planteras in. För vattenuttag till bevattning, som påverkar flödet i ytvatten respektive grundvattennivån, krävs tillstånd av miljödomstol, jfr 11 kap. miljöbalken.

Verksamheter och åtgärder som vanligen skall prövas av länsstyrelsen

Följande verksamheter och åtgärder i områden med lövgroda skall vanligen anmälas för samråd enligt 12 kap. 6§ miljöbalken och förordningen (1998:904) om täkter och anmälan för samråd hos länsstyrelsen innan de utförs:

- Förändrad markanvändning av naturbetesmarker.

- Granplantering.
- Omställning av åker till skog eller annat.

Kommentarer

Naturbetesmarker bör ej omföras vare sig till skog eller åker. Sådan omföring omfattas av samrådsplikt enligt 12 kap. 6§ miljöbalken. Om området omfattas av biotopskydd får inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärd som kan skada naturmiljön (7 kap. 11§ miljöbalken).

Lövgroda missgynnas av granplantering, som därför ej bör tillåtas i anslutning till lekvattnen. Skuggande granar ger en senare uppvärmning av vattnet på våren och en sämre insektstillgång. I ett längre tidsperspektiv verkar gran försurande.

Avverkningsanmälningar i och i direkt anslutning till planerade naturreservat, område av riksintresse för naturvård eller område omfattat av myrskyddsplanen bör kommuniceras med länsstyrelsen för samråd. I samband med avverkningsanmälan skall planerad hänsyn till naturvården redovisas (jfr 14§ skogsvårdslagen och skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen, SKSFS 1998:7). Vid myndighetens hantering av anmälan bör särskilt beaktas akut hotade, sårbara och sällsynta arter. Småvatten och kärr anges t.ex. som särskilt skyddsvärda biotoper i SKSFS 2000:1.

Ny vägdragning är också en sådan verksamhet där det finns mycket starka skäl att noga beakta och redovisa effekter på hydrologin i området.

Allmänna rekommendationer för arbete i lövgrodeområden

Allmänt. Eventuella arbetsföretag i anslutning till småvatten skall utföras under höst och vinter, då risken för störningar på yngel och reproducerande vuxna är som minst. Om åtgärder utförs tidigt på vintersäsongen ökar sannolikheten för att vegetation ska hinna utvecklas till nästa växtsäsong. Dammrestaureringar och nyskapande av vatten bör påbörjas efter den 1 november och slutföras före den 1 mars.

Betesmarker. Det är av stor betydelse att naturbetesmarkerna fortfarande hävdas, för att förhindra igenväxning. En viss mängd buskar och träd skall bibehållas. Även vatten i betesmarker skall betas för att förhindra igenväxning. Speciell uppmärksamhet bör ägnas åt att bibehålla bete i naturbetesmarker (se även ”Miljöstödet” under ”Behov av åtgärder”, samt ”Betesmarker” under ”Genomförande: Prioritering av åtgärder och resursbehov”).

Beträffande röjningar i betesmark hänvisas till PM 1989-06-14 från Länsstyrelsen i Malmöhus län (1989). Röjningar bör ej omfatta större områden samtidigt. I svårbedömda fall bör samråd med länsstyrelsen ske. Röjning av betesmark inför ansökan om miljöstöd skall samrådask med länsstyrelsens miljöenhet för att undvika alltför kraftig röjning av buskar och lövträd. Röjningar (framför allt maskinella) bör ej ske före den 1 november och ej efter den 1 mars.

Vandringsvägar mellan lekvatten och sommaruppehållsplatser får ej påverkas negativt genom t.ex. röjning av buskvegetation i stengården.

Jordbruk. Det är av stor betydelse att det lämnas naturlig vegetation runt om småvatten i åkerlandskapet. Vegetationen får dock inte vara så kraftig (längs östra, södra och västra stränderna) att den skuggar lekvattnen. Ett stort inslag av övriga småbiotoper ökar möjligheterna för att amfibier ska klara sig i det brukade landskapet. Vegetation som bidrar till en ökad variation och en ökad pro-

duktion av insekter (såsom buskar, träd och olika växtsamhällen) skall sparas i kantzoner. Användandet av insekticider påverkar tillgången på lövgrodans föda negativt, och gifterna kan genom ytavrinningstillflöde vid regn även anrikas i småvatten där lövgrodan reproducerar sig.

Det är viktigt att lekvattnen inte frånhägnas. Betesdjuren måste ha tillträde till vattnen så att dessa inte växer igen.

Omställning till barrskog bör ej tillåtas. Omställning av åkermark till lövskog kan accepteras. Lövplanteringar bör förses med korridorer (ca 25 m bredd), bryn och gläntor, eftersom dessa kan ge goda lövgrodemiljöer. Om det igenplanterade området omges av något annat än bete bör en trädfri kantzon lämnas för att bryn ska kunna utvecklas. Kärr och övriga våtmarker skall hållas öppna åt söder, så att vattnet får en snabb uppvärmning på våren.

Korridorer och trädfria kantzoner lämnas lämpligen som stubb eller vall, så att en sluten ört- och grässval kan hindra eller fördröja etableringen av en trädsuccession. Korridorer och zoner skall senare röjas, för att förhindra igenväxning. Skogsplanterade områden får ej nydikas, utan skillnader i markfuktighet bör få bidra till variation i bestånden. En heterogenitet, med luckor och bryn, som förbättrar miljön för lövgrodor är önskvärd. Fullskiktade bryn (buskarnas grenverk övergår i trädens) skapas företrädesvis åt syd, sydväst och sydost.

I redan gjorda granplanteringar bör granen tas bort runt lekvattnen, framförallt i söder, sydost och sydväst, inom ett avstånd av minst 50 m från vattnet. Korridorer, minst 25 m breda, bör röjas från vattnet till närmaste betesmark eller annan lämplig landmiljö.

Omföring av åkermark till permanent bete har troligen positiva effekter. Buskar och högrötsvegetation bör gynnas, då de ger god fodotillgång och troligen ett gynnsamt lokalklimat. Att dessutom anlägga vattensamlingar för betesdjur i betesmarken förbättrar förutsättningarna för att lövgrodorna ska kolonisera området.

Skogsbruk. Fullskiktad lövskog med fullskiktade bryn bör eftersträvas. Stor heterogenitet, såsom luckor och bryn, i beståndet ökar lämpligheten som lövgrodemiljö. I barrområden anläggs lämpligen lövbryn (fullskiktade med både buskar och träd), som både kan

fungera som terrestra biotoper och som spridnings- och migrationsvägar. Skogen i sydkanten av småvatten röjs så att solexponeringen av vattnet ökar.

Principer för utsättning av lövgrodor

Återkolonisering av områden tidigare nyttjade av lövgrodor bör i första hand ske genom naturlig spridning, vilken kan underlättas genom biotopförbättrande åtgärder. Därför bör utplanteringar av lövgrodor inte ske. Vid kraftiga populationsnedgångar, kraftig isolering eller om det långsiktiga målet med en återetablering i området där lövgrodan försvunnit inte kan nås, kan eventuellt återutsättning tillstyrkas. Beslut om utplanteringar fattas av länsstyrelsen. Tillstånd till utplantering bör ej ges förrän troliga orsaker till försvinnandet har åtgärdats. För fångst av djur krävs tillstånd enligt gällande fridlysningsbestämmelser (8 kap. 1 § miljöbalken, 1a § artskyddsförordningen [1998:179], Naturvårdsverkets författningssamling, NFS 1999:12). Återutsättning ska ej ske utanför tidigare dokumenterade utbredningsområden.

Rotenonbehandling

I speciella fall kan rotenonbehandling tillåtas för att eliminera fisk introducerad i lövgrodevatten. Tillstånd ska sökas hos länsstyrelsen för prövning i varje enskilt fall. Faktorer som ska vägas in är bl.a. skyddsvärdet av fiskbeståndet, risk för negativ påverkan på andra organismer, förväntad effekt på grodorna och alternativa sätt att eliminera oönskade fiskbestånd. Tillstånd ska ej ges till behandling av vatten i förbindelse med vattensystem. Vattenståndet bör sänkas så lågt som är tekniskt möjligt innan behandling, för att minska rotenonmängden och öka effektiviteten av åtgärden.

Behov av åtgärder

Information

För att undvika fisk- och kräftutplanteringar och andra för groddjur negativa åtgärder bör markägare, fritidsfiskare m.fl. informera

ras om de fisk- och kräftfria småvattens värden och groddjurens miljökrav. Kontakt och information mellan länsstyrelsens naturvårds- och lantbruksenheter är också viktig avseende miljöstödet.

De negativa effekterna av stora mängder änder, på grund av utfodring bör uppmärksammas för markägare och jaktorganisationer. Detta förmedlas lämpligen i samband med ett åtgärdsprogram för fiskfria småvatten.

Betesmarker

En kontinuerlig uppföljning är nödvändig när det gäller fortsatt bete i alla lövgrodelokaler i betesmark. Fortsatt stöd till betesdriften åt markägare är också viktigt. Effekterna av ändringen av stödform (från NOLA/LOLA till EUs miljöstöd till jordbruket) indikerar att varje omläggning av stödsystem kan medföra att vissa marker förlorar stöd och därmed betesdjur. Markägare bör samråda med länsstyrelsen inför planerade röjningar.

För att minska risken för att de västra delpopulationerna ska försvinna bör granplanteringen tas bort vid viltvattnet vid Eksmeden.

Miljöstödet

Vid tillämpning av reglerna för miljöstödet bör ökad hänsyn till amfibiernas miljökrav tas. Vid småvatten och våtmarker är biotopskyddet tillämpligt och det är viktigt att hävden avpassas för lövgrodans och andra rödlistade arters behov. Då lövgrodans alla lek-vatten, vandringsvägar och sommaruppehållsplatser inte är kända av miljöstöds-handläggarna finns risk för felaktiga skötsel-anvisningar, då stöden bl.a. syftar till att ta bort igenväxningsvegetation. För lövgrodan är buskar i markerna och utmed stengården viktiga för dess rörlighet och födosök, men kan också uppfattas som igenväxningsvegetation. För skötsel-anvisningar i lövgrodeområden är kommunikation mellan länsstyrelsens naturvårds- respektive miljöstöds-handläggare viktig. Vid behov bör en viss mängd buskar och löv-träd sparas i anslutning till småvatten och vandringsvägar, så även i fall där inte marken kvalificerar sig för tilläggsstöd.

Det är viktigt att handläggarna tillsammans undersöker vilka lösningar som är möjliga genom kombination av biotopskydd och miljöstöd (se även ”Betesmarker” under ”Genomförande: Prioritering av åtgärder och resursbehov”).

Restaurering och nyskapande av vatten

Restaurering och nyskapande av småvatten som gynnar lövgrodan har positiva effekter även för många andra arter, t.ex. groddjur, fåglar och olika insektsgrupper.

Praktiska åtgärder ska prioriteras enligt följande:

1. Befintliga lekvatten och terrestra miljöer skall bevaras och vid behov skötas/hävdas.
2. Av människan försämrade lekvatten och terrestra miljöer bör restaureras. Områdets hydrologiska förutsättningar ska nyttjas för att få naturlika småvatten.
3. Nyskapande av lekvatten och terrestra miljöer på lämpliga ställen.

Vid åtgärder för att förbättra vattentillgången, såsom uppdämning och urgrävning, skall hänsyn tas för att bibehålla en kontinuitet i vattenvegetationen, t ex genom att lämna vissa delar orörda.

Eventuella åtgärder skall inriktas på att öka förbindelsen med isolerade populationer och stärka perifera delar av utbredningsområdet, framför allt i den västra isolerade delen samt i områdena mellan de tre under ca 20 år isolerade huvudområdena i Skåne. I ett längre tidsperspektiv bör även nordliga delar av utbredningsområdet stärkas för att möjliggöra spridning till nordöstra Skåne och Blekinge.

De enklaste åtgärderna för att förbättra lövgrodans livsmöjligheter ligger på vattensidan. Att restaurera eller nyskapa ett lekvatten i en god terrester miljö är möjligt med en begränsad arbetsinsats, men att skapa bra landmiljöer i anslutning till ett potentiellt lekvatten kräver betydligt större resurser.

Att däremot återställa barrplanteringar till betesmarker är viktiga och genomförbara åtgärder för landmiljön. Det är viktigt att beakta förutsättningarna för bra landmiljöer vid lokaliseringen av nya småvatten. Uppföljning av utvecklingen i områden med omställning till extensivt bete bör ge indikationer om hur terrestra lövgrodemiljöer kan nyskapas.

Vid stöd till nyanläggning av våtmarker (enligt EUs miljöstöd till jordbruket) i lövgrodeområdet är det viktigt att dessa får grundområden med flacka stränder och att varken fisk eller kräftor planteras in.

Då småvatten restaureras eller skapas med naturvårdsmedel bör flerårsavtal med markägaren tecknas som förhindrar framtida åtgärder som är negativa för groddjur.

Skyddade områden

Skötselplanen för naturreservatet Skogshejdan bör ses över, varvid även amfibiebiotoper bör beaktas. Tidigare öppna vatten bör restaureras. Länsstyrelsens i Skåne län arbete för ett säkerställande av naturreservatet Fredriksberg bör fullföljas.

Vid översyn av befintliga reservat och Stenshuvuds nationalpark skall groddjuren beaktas. Vid avgränsning av föreslagna men ej skyddade objekt enligt Natura 2000 i Skåne län bör grodbiotoper särskilt beaktas.

Behov av ny kunskap

Effekterna av kräftutplanteringar på groddjur är bara delvis kända, men är önskvärda att känna till eftersom intresset för kräftodling fortfarande är stort. Kräfter äter groddjurs rom och yngel, men hur stor effekt detta har på grodpopulationer under naturliga förhållanden är delvis okänt. Kunskap som saknas är framför allt effekten av kräftodling i olika täthet och eventuell utfodring.

Faktorer som begränsar lövgrodans utbredningsområde och spridning är dåligt kända. Betydelsen av spridningshinder och övriga faktorer som begränsar, respektive möjliggör spridning bör studeras för att förbättra förutsättningarna för att de långsiktiga målen skall uppfyllas. Behov finns också av ytterligare kunskap om lövgrodans uppehållsplatser under sommaren, såväl för unga som vuxna djur.

Genomförande: Prioritering av åtgärder och resursbehov

Ansvarig aktör är markerad med fet stil i texten.

1. Information

Samtliga berörda kommuner skall förses med uppgifter om lövgrodelokaler tillsammans med utbredningsuppgifter för övriga rödlistade amfibier, för att de ska kunna inarbetas i de kommunala övervaknings- respektive naturvårdsplanerna. Pågående väktarverksamhet och inventeringsarbete avrapporteras idag till **Länsstyrelsen i Skåne län** som gör årliga sammanställningar. Dessa ajourhålls och vidarebefordras till ArtDatabanken och berörda kommuner (förvaltningar med ansvar för planfrågor respektive natur- och miljöfrågor) årligen. Det är viktigt att denna informationsverksamhet fortsätter.

Skogsvårdsstyrelsen ska informeras om lövgrodeförekomster och en samordning mellan deras tillsyn på skogsmark och länsstyrelsens tillsyn på övrig mark skall ske beträffande grodbiotoper. **Länsstyrelsen** ansvarar för att informera Skogsvårdsstyrelsen, vilket sker årligen (se även "Betesmarker" nedan).

Information om biotopen fiskfria vatten genom en informationsbroschyr bör utarbetas av **Naturvårdsverket**. Den är tänkt att spridas till markägare, fritidsfiskare, jaktorganisationer m.fl. och har positiv verkan även för andra groddjur, t.ex. lökroda. Genomförs under år 2002–2003. Kostnaden uppskattas till 72000 kr.

2. Betesmarker

Målet att bibehålla bete i naturbetesmarker vid lövgrodelokaler bör kunna nås genom jordbrukets miljöstöd i kombination med information till markägare och rådgivare. God kontakt mellan länsstyrelsens naturvårds- och miljöstödsenheter rörande skötsel och hänsyn är viktig (se nedan och "Miljöstödet" under "Behov av åtgärder"). Då respektive ansökan och beslut om miljöstöd omfattar en begränsad tidsperiod (5 år) bör arbetet med att förlänga och följa upp stöd till betet prioriteras för att bibehålla kontinuiteten i häv-

den. Ansvarig är **Länsstyrelsen i Skåne län**. Genomförs löpande fram till år 2003 inom ramen för handläggningen av miljöstödet.

I sitt remissvar på åtgärdsprogrammet skriver Jordbruksverket (1998-04-03; SJVs dnr 30 1580/98) angående småvatten som omfattas av biotopskydd att ”arbetsföretag som kan skada naturmiljön får inte utföras inom sådana mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för utrotningshotade djur- eller växtarter. Detta innebär att även om miljöstöd ges så gäller reglerna enligt biotopskyddet.” ”Att röjningsansvaret därmed efterges för något enstaka landskapselement påverkar inte brukarens stödbelopp.”

Reglerna och instruktionerna för miljöstödet har ändrats från och med 2001. Inom ramen för tilläggsstöd kan åtgärdsplaner ange hur naturvårdshänsyn i form av sparande av buskar och lövträd kan ske. För lövgrodelokaler som endast kvalificerar sig för grundstöd behövs dialog mellan naturvårds- och miljöstödsenheterna (se vidare ”Miljöstödet” under ”Behov av åtgärder”).

3. Kommunala naturvårdsplaner

Berörda kommuner (Simrishamn, Tomelilla, Ystad, Sjöbo, Skurup, Lund, Kristianstad och Svedala) tar upp groddjur i sina respektive naturvårdsplaner.

4. Utförda åtgärder

Det är av stor betydelse för framtida skydds- och naturvårdsarbete att effekterna av utförda skötsel- och restaureringsarbeten följs upp och analyseras. Ansvarsfördelningen och kostnaderna för denna uppföljning bör fastställas i samband med att respektive åtgärd planeras.

5. Inventeringar

Inventering av lövgroda skall ske år 2000–2002 inom flera delområden och omfatta både centrala och perifera delar av utbredningssområdet. Inventeringarna skall täcka geografiskt avgränsade delområden (även ej tidigare nyttjade vatten) och omfattar förutom lekvatten även vandringsvägar och sommaruppehålls-/övervintringsplatser. Uppföljande inventering bör ske även 2004. Resultaten skall ligga till grund för ställningstaganden inför revideringen av

åtgärdsprogrammet år 2005. Medel till dessa inventeringar samt analys och utvärdering skall reserveras av Naturvårdsverket. Genom **Länsstyrelsen i Skåne län** försorg skall uppgifter om åtgärdade vatten dokumenteras. Dessa inventeringar bör samordnas med den regionala miljöövervakningen. Erhållna inventeringsresultat inrapporteras årligen till ArtDatabanken och Naturvårdsverket (se punkt 1).

6. Restaurerade vatten

Det är av stor vikt att kontrakt eller avtal skrivs mellan någon naturvårdsorganisation (lämpligen uppdragsgivaren) och markägaren för respektive restaurerat eller nygrävt vatten, så att vattnen förblir lämpliga för groddjur även vid ägarbyten. Genom kontrakten bör även framtida utplantering av fisk och kräftor, samt hållande av änder och gäss förhindras. Detta har varit praxis vid restaureringar och dammgrävningar i Danmark. Inom miljöstödet för anläggning av våtmarker där lövgroda berörs bör liknande avtal ingå inom ramen för den skapade projektplanen.

7. Skyddade områden

I bestämmelser för naturreservat och andra skyddade områden skall groddjur generellt ges ökad uppmärksamhet. En översyn av skötselplanen för Skogshejdan bör göras av Länsstyrelsen i Skåne län. En skötselplan för Fredriksbergsområdet utarbetas, så att beslut om reservat kan fattas (**Länsstyrelsen i Skåne län**).

8. Restaureringar

Eventuella restaureringar eller nyanläggningar bör företrädesvis ske i västra delen av utbredningsområdet samt i områden som är belägna mellan de tre tidigare isolerade huvudutbredningsområdena.

Prioriteringsordning

A. Inventeringar	E. Utvärdering av utförda åtgärder
B. Information	F. Kontrakt för restaurerade vatten
C. Uppföljning av hävd i betesmarker	G. Översyn av skyddade områden
D. Kommunala naturvårdsplaner	H. Restaureringar

Ekonomi

Informationsverksamhet inom punkterna 1–3) ovan, motsvarande 4,5 heltidsmånader för tjänsteman vid Länsstyrelsen under 2001–2003	144 000 kr
Uppföljning av utförda åtgärder och miljöstödd 2001–2003 och sammanfattande information 2004, motsvarande 3,5 heltidsmånader	112 000 kr
Inventeringar 2000–2001 samt 2004	432 000 kr
Informationsbroschyr Fiskfria småvatten	72 000 kr
Nygrävning eller restaurering av småvatten (ca 4–5 st per år 2001–2003)	240 000 kr
Summa	<hr/> 1 000 000 kr

Omprövning av åtgärdsprogrammet

Programmet utvärderas och omprövas år 2005 av Naturvårdsverket. Om behov uppstår kan dock programmet revideras tidigare.

Litteratur

- Ahlén, I. 1977. Faunavård – om bevarande av hotade djurarter i Sverige. LiberFörlaget, Stockholm.
- Ahlén, I. och Tjernberg, M. 1996. Rödlstade ryggradsdjur i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Ahlén, I., Andrén, C. och Nilson, G. 1995. Sveriges grodor, ödlor och ormar. 2a uppl. ArtDatabanken och Naturskyddsföreningen, Uppsala.

- Axelsson, E., Nyström, P., Sidenmark, J. och Brönmark, C. 1997. Crayfish predation on amphibian eggs and larvae. *Amphibia-Reptilia* 18: 217–228.
- Berglund, B. 1976. Inventering av Skånes sällsynta groddjur. Statens Naturvårdsverk PM 765.
- Brönmark, C. och Edenhamn, P. 1994. Does the presence of fish affect the distribution of tree frogs (*Hyla arborea*)? *Conservation Biology* 8: 841–845.
- Cedhagen, T. och Nilson, G. 1991. Grod- och kräldjur i Norden. Fältbiologerna, Sollentuna.
- Corbett, K. 1989. Conservation of European reptiles and amphibians. Helm. Bromley, Kent, England.
- Edenhamn, P. 1996. Spatial dynamics of the European tree frog (*Hyla arborea* L.) in a heterogeneous landscape. Akademisk avhandling, SLU, Uppsala.
- Gislén, T. och Kauri, H. 1959. Zoogeography of the Swedish amphibians and reptiles, with notes on their growth and ecology. *Acta Vertebratica* 1: 196–397.
- Gärdenfors, U. 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- IUCN. 1996. Red list of threatened animals. IUCN, Gland, Schweiz.
- Lardner, B. och Sidenmark, J. 1996. Utsättning av kräftor och fisk – ett hot mot amfibiepopulationer? Litteraturstudie, Lund Universitet 1–21.
- Sahlin, S. 1976. Några uppgifter om tidigare förekomst av klockgroda och lövgroda i Skåne. *Fauna och Flora* 71: 158–166.
- Strömberg, G. 1983. Lövgrodans tidigare förekomst i Blekinge. *Blekinges Natur* 1983: 88–92.

Bilagor

1. Utbredningskarta för lövgroda år 2000 (inventeringar utförda av Boris Berglund). *Distribution of the tree frog (Hyla arborea) in Scania, southern Sweden, according to inventory data provided by Boris Berglund.*
2. PM om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske.

Bilaga I

Bilaga 2

PM

om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske

Bakgrund

Sedan den första januari 1999 gäller nya bestämmelser som påverkar rätten till bl.a. insamling, uppfödning, förvaring och förflyttning av vissa groddjur. I miljöbalken (1998:808) ges ramarna för dessa verksamheter. Artskyddsförordningen (1998:179), liksom de därtill hörande föreskrifterna (NFS 1999:7) och (SJVFS 1999:89), innehåller flera bestämmelser som reglerar verksamheterna mer i detalj. I en tillsynsvägledning från Naturvårdsverket beskrivs berörda bestämmelser närmare. För att underlätta ansökningarna och handläggningen av ärendena som berör groddjur har denna promemoria upprättats. Utformningen har skett i samråd med Jordbruksverket, Länsstyrelsen i Skåne län och WWF-Sverige genom Mats Forslund.

Insamling

Enligt Naturvårdsverket föreskrifter 1999:12 är samtliga groddjursarter fridlysta i hela Sverige sedan i januari 2000. Fridlysningen omfattar de 13 arterna i tabell 1.

Tabell 1

Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	Klockgroda (<i>Bombina bombina</i>)
Mindre vattensalamander (<i>Triturus vulgaris</i>)	Lökgroda (<i>Pelobates fuscus</i>)
Vanlig groda (<i>Rana temporaria</i>)	Vanlig padda (<i>Bufo bufo</i>)
Åkergroda (<i>Rana arvalis</i>)	Stinkpadda (<i>Bufo calamita</i>)
Långbensgroda (<i>Rana dalmatina</i>)	Grönfläckig padda (<i>Bufo viridis</i>)
Gölgroda (<i>Rana lessonae</i>)	Lövgroda (<i>Hyla arborea</i>)
Ätlig groda (<i>Rana esculenta</i>)	

Enligt bestämmelserna är det förbjudet att döda, skada, fänga eller på annat sätt insamla vilt exemplar av dessa arter. Det är inte heller tillåtet att ta bort eller skada dessa arters ägg, rom, larver eller bon. Utan hinder av förbudet är det dock tillåtet att

i begränsad omfattning insamla och förvara ägg (rom) och larver (yngel) av vissa arter för studier av utvecklingen, men inte för kommersiella ändamål, nämligen mindre vattensalamander, vanlig groda, åkergroda och vanlig padda. Dessa arter får även tillfälligt infångas för studier men inte flyttas från platsen. I samtliga fall gäller att djuren skall sättas tillbaka där de fångades.

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket får i särskilda fall medge dispens från förbudet, om det inte finns någon annat tillfredsställande alternativ och den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Förvaring och uppfödning

Förvaring och uppfödning regleras i 7§ artskyddsförordningen (1998:179) och i föreskrifterna (NFS 1999:7) och (SJVFS 1999:89). Dessutom finns regler i djurskyddslagstiftningen som reglerar hållandet av djuren (se nedan). För groddjuren gäller artskyddsförordningen de arter som anges i bilagan till förordningen, dvs. arter som omfattas av EGs habitatdirektiv (92/43/EEG), bilaga 2. De berörda arterna visas i tabell 2.

I 7§ artskyddsförordningen finns ett förbud mot att hålla levande exemplar av dessa arter i fångenskap. I 8§ ges undantag från detta förbud, bl.a. om det kan visas att exemplaren och deras föräldrar är odlade eller att exemplaren har samlats in från naturen på ett lagligt sätt före den 1 januari 1999. Undantagsreglerna är generella och några tillstånd behövs ej för förvaring av exemplar som uppfyller dessa krav. Vid kontroll från länsstyrelse eller polis skall det dock på ett övertygande sätt visas att villkoren uppfylls.

För att undanröja tveksamheter om lagligheten i verksamheten, är det lämpligt att söka undantag från de förbud som finns om förvaring och uppfödning

Tabell 2

Större vattensalamander (*Triturus cristatus*)
Klockgroda (*Bombina bombina*)
Långbensgroda (*Rana dalmatina*)
Gölgroda (*Rana lessonae*)
Lökgroda (*Pelobates fuscus*)
Stinkpadda (*Bufo calamita*)
Grönfläckig padda (*Bufo viridis*)
Lövgroda (*Hyla arborea*)
Åkergroda (*Rana arvalis*)

---

av groddjur, även om hanteringen skulle falla inom de generella undantag som artskyddsförordningen anger. Ansökan om undantag söks från Jordbruksverket med stöd av 12§ artskyddsförordningen. Där anges att undantag kan beviljas i det enskilda fallet för natur- eller forskningsändamål eller för undervisning, förutsatt att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och om hanteringen inte kommer att påverka artens eller andra vilt levande arters överlevnad i områden där dessa naturligt förekommer.

Utsättning i naturen

Det finns ännu inga generella förbud mot att sätta ut exemplar av groddjur i naturen. Ett bemyndigande att införa ett sådant förbud i artskyddsförordningen återfinns i miljöbalkens 8 kap. 3§. Detta bemyndigandet har dock hittills ej utnyttjats av regeringen.

För utsättning av groddjur i områden som skyddas med stöd av miljöbalkens bestämmelser om skydd av områden enligt 7 kapitlet kan tillstånd beroende på föreskrifterna för naturvårdsobjektet erfordras. Av flera skäl är det olämpligt att olika groddjur sätts ut okontrollerat i naturen. Det är därför lämpligt att förena tillstånd till insamling som ges av Naturvårdsverket eller länsstyrelse med villkor om att utsättning inte får ske utan berörd länsstyrelses godkännande.

Införsel från andra EU-länder

Det finns inga restriktioner för införsel av groddjur från andra EU-länder. Det är därmed fritt att ta med alla groddjursarter som finns i Sverige utan införseltillstånd. När djuren inkommit i landet gäller dock det förvaringsförbud som redovisats ovan.

Införsel från land utanför EU (tredje land)

Ett generellt förbud mot att föra in levande exemplar av arter som anges i tabell 2 finns i 3§ artskyddsförordningen. Undantag från förbudet kan enligt 12§ förordningen sökas från Jordbruksverket för forsknings- eller uppfödningprojekt.

Vid införsel från tredje land gäller även bestämmelser i EUs CITES-förordning. Eftersom inga av de i Sverige vilt förekommande groddjuren finns upptagna på de bilagor som tillhör förordningen, behöver tillstånd ej sökas för in- eller utförsel enligt CITES-förordningen.

Vid införsel från eller utförsel till tredje land av groddjur bör ändå alltid Jordbruksverket kontaktas för information om vilka regler som gäller från veterinär synpunkt och för transporten.

Djurskyddsbestämmelser

Regler för att få förvara levande djur återfinns i de föreskrifter som utfärdas av Jordbruksverket (SJVFS 1997:61) samt tillhörande Allmänna Råd 1997:1.

Områdesskydd

Enligt 5§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252) skall småvatten och våtmarker i jordbruksmark av högst en hektar utgöra biotopskydds-områden. Därmed är många av groddjurens livsmiljöer skyddade från verksamheter som skadar naturmiljön. Flera områden som skyddats i form av naturreservatsbildning hyser förekomst av hotade groddjursarter och har bestämmelser som gynnar dessa arter.

Ansökningar om tillstånd

Av praktiska skäl bör en ansökan som berör insamling eller utsättning av groddjur samtidigt även innehålla ansökan om ev. tillstånd att beträda område som belagts med tillträdesförbud (t.ex. inom naturreservat eller fågelskyddsområde).

Ansökan som enbart avser tillstånd att förvara eller föda upp eller föra in groddjur från tredje land skall ställas till Jordbruksverket, 551 82 Jönköping.

Ansökan som avser att samla in en groddjursart (jfr tabell 1) skall ställas till berörd länsstyrelse. Detta gäller inte de groddjursarter och livsstadier som omfattas av de generella undantagen.

Ansökan som avser dispens från bestämmelser om tillträdesförbud (främst inom naturreservat och fågelskyddsområde) skall ställas till berörd länsstyrelse. Biotopförbättrande åtgärder t.ex. genom grävningar eller schaktningar kan kräva samråd med länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 12 kap. 6§ miljöbalken. Anläggningar eller grävningar i vattenområden kan i vissa fall även kräva tillstånd av miljödomstol.

Ansökan skall innehålla uppgifter om sökandens namn, adress och telefonnummer samt övriga personer som avser att delta i tillståndspliktig verksamhet. För att underlätta för beslutande myndighet att bedöma angelägenheten i den begärda dispensen bör verksamheten kunna styrkas genom en plan. Planen bör visa syftet med verksamheten, i vems regi verksamheten bedrivs och gärna hur projektet finansieras.

Plats för insamling och utsättning av djuren skall redovisas liksom skäl till varför platsen valts. Uppgift om att markägarens tillstånd till sådana åtgärder inhämtats för viss tid skall lämnas, liksom hans/hennes tillstånd till ev. biotopförbättrande åtgärder.

Av ansökan skall framgå hur uppföljning och redovisning av resultat från verksamheten avses ske.

Hur länsstyrelsen kan handlägga ansökningar

Enligt miljöbalken skall dispens från fridlysningsbestämmelserna tillämpas restriktivt. Endast i särskilda fall får beslutande myndighet medge dispens från skyddsbestämmelserna, om det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt av dispensen (1a§ Artskyddsförordningen).

Ansökan till länsstyrelse som även innehåller ansökan vilken faller under Jordbruksverkets ansvarsområde enligt ovan bör vidarebefordras till Jordbruksverket, varvid länsstyrelsens inställning till ansökan skall framgå.

Det är lämpligt att förena tillstånd till insamling och/eller uppfödning av groddjur med villkor om att länsstyrelsens samtycke till utsättning skall inhämtas av sökanden.

Lämnat tillstånd bör förenas med krav på hur och när redovisning av resultaten skall ske. När ett projekt som berör hotade groddjur avslutas bör redovisning av slutresultatet ske till Naturvårdsverket och länsstyrelsen. I det fall projektet även innefattar uppfödning eller införsel från land utanför EU bör även Jordbruksverket informeras om resultatet.

Om redovisning ej sker enligt uppsatta villkor kan detta enligt 16 kap. 6§ miljöbalken utgöra skäl till att neka sökanden nytt tillstånd.

Jordbruksverkets handläggning av ansökningar

I likhet med vad ovan sägs om Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas riktlinjer för handläggning skall dispens medges endast i undantagsfall och då någon annan tillfredsställande lösning inte finns och om hanteringen inte kommer att påverka artens eller andra vilt levande arters överlevnad i områden där dessa förekommer naturligt. Undantag kommer att beslutas i varje enskilt fall efter samråd med Naturvårdsverket för naturvårds-, forsknings- eller undervisningsändamål. Har undantag givits för import, export eller reexport innebär detta ett motsvarande undantag från förvaringsförbudet. Om det behövs kommer i beslutet för undantag anges de villkor som är nödvändiga för identifiering, skötsel och förvaring av djur eller dess avkomma samt de eventuella övriga villkor som behövs för att en förvaring inte skall innebära ett hot mot vilt levande djur- och växtarter. De aktuella djurskyddsbestämmelserna finns redovisade under rubrik **Djurskyddsbestämmelser** ovan. Om redovisning av resultat skall följas vad som nämnts ovan.

Ytterligare information

Information om gällande bestämmelser kan erhållas från Naturvårdsverket (08-698 10 00), från Jordbruksverket (036-15 50 00) eller från Projekt *Handel med hotade arter* (hemsida <http://www.algonet.se/~fogelvak>).

Torsten Larsson
Naturvårdsverket
April 2001

Åtgärdsprogram framtagna för bevarande av
hotade arter och miljöer

Species or habitats subject to Action Plans

1. Sandstäpp	<i>Xeric sand calcareous grasslands</i>
2. Småsvaltung	<i>Alisma wahlenbergii</i>
3. Pilgrimsfalk	<i>Falco peregrinus</i>
4. Flodkräfta	<i>Astacus astacus</i>
5. Mal	<i>Silurus glanis</i>
6. Grönling	<i>Barbatula barbatula</i>
7. Sandkrypare	<i>Gobio gobio</i>
8. Vårlekande siklöja	<i>Coregonus trybomi</i>
9. Nissöga	<i>Cobites taenia</i>
10. Flodpärlmussla	<i>Margaritifera margaritifera</i>
11. Dårgräsfjäril	<i>Lopinga achine</i>
12. Fjällräv	<i>Alopex lagopus</i>
13. Fältnocka	<i>Tephroseris integrifolia</i>
14. Storskallemöja	<i>Coregonus peled</i>
15. Stinkpadda (strandpadda)	<i>Bufo calamita</i>
16. Klockgroda	<i>Bombina bombina</i>
17. Grönfläckig padda	<i>Bufo viridis</i>
18. Gölgroda	<i>Rana lessonae</i>
19. Läderbagge	<i>Osmoderma eremita</i>
20. Björn	<i>Ursus arctos</i>
21. Järv	<i>Gulo gulo</i>
22. Lodjur	<i>Lynx lynx</i>
23. Varg	<i>Canis lupus</i>
24. Lövgroda	<i>Hyla arborea</i>
25. Fältpiplärka	<i>Anthus campestris</i>

En viktig del i Naturvårdsverkets arbete är att bevara den biologiska mångfalden, däribland landets växt-, svamp- och djurarter samt deras livsmiljöer. Mellan 5 och 10 procent av arterna bedöms vara hotade i betydelsen att deras långsiktiga överlevnad inte anses vara säkrad.

Ett led i bevarandet av arterna och deras livsmiljöer är naturvårdshänsyn inom exempelvis skogs- och jordbruk. Ett annat är skydd av olika naturtyper genom bildande av naturreservat och liknande.

Vissa arter, habitat eller biotoper är dock så hotade eller kräver så speciella åtgärder att deras överlevnad inte kan säkras med dessa hänsyns- och skyddsmetoder.

För dessa upprättar Naturvårdsverket särskilda åtgärdsprogram som redovisar konkreta och specifika skydds- och bevarandeåtgärder.

I programmen finns även information om finansiering och ansvarsfördelning mellan berörda parter.

Programmen är tidsbegränsade och avses därför att förnyas i takt med att nya erfarenheter vinnas. De syftar till att utgöra underlag i första hand för myndigheternas arbete, men kan även användas av organisationer eller enskilda personer som engagerar sig i naturvårdsarbetet.

Naturvårdsverket

i samarbete med

ArtDatabanken

Länsstyrelsen i Skåne län

NATURVÅRDSVERKET FÖRLAG

ISBN 91-620-8049-0